

UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR AUDITINI TASHKIL ETISH VA O'TKAZISH

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti dotsenti

Turg'unova Sevinch

Guliston davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur tezisdagi uzoq muddatli aktivlar auditini tashkil etish va o'tkazishning nazariy hamda amaliy jihatlarini yoritilgan. Xususan, asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar, kapital qo'yilmalar va uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar auditining maqsadi, vazifalari hamda tekshiruv bosqichlari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *uzoq muddatli aktivlar, audit, asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar, investitsiyalar, amortizatsiya, inventarizatsiya, moliyaviy hisobot.*

Annotation: *This thesis examines the theoretical and practical aspects of organizing and conducting the audit of long-term assets. In particular, the objectives, tasks, and stages of auditing fixed assets, intangible assets, capital investments, and long-term financial investments are analyzed.*

Keywords: *long-term assets, audit, fixed assets, intangible assets, investments, depreciation, inventory, financial reporting.*

Аннотация: *В данной тезисе освещаются теоретические и практические аспекты организации и проведения аудита долгосрочных активов. В частности, проанализированы цели, задачи и этапы проверки основных средств, нематериальных активов, капитальных вложений и долгосрочных финансовых инвестиций.*

***Ключевые слова:** долгосрочные активы, аудит, основные средства, нематериальные активы, инвестиции, амортизация, инвентаризация, финансовая отчетность, внутренний контроль, аудиторское заключение.*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxona va tashkilotlar faoliyatining barqarorligi ko'p jihatdan ularning uzoq muddatli aktivlaridan samarali foydalanish darajasiga bog'liqdir. Uzoq muddatli aktivlar korxonaning ishlab chiqarish salohiyati, texnik quvvati, innovatsion rivojlanishi hamda kelgusidagi daromad manbalarini ifodalaydi. Shu sababli mazkur aktivlarning to'g'ri hisobga olinishi, saqlanishi va ulardan oqilona foydalanilishi moliyaviy natijalarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Uzoq muddatli aktivlar tarkibiga asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar, tugallanmagan kapital qo'yilmalar, uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar va boshqa uzoq muddat foydalaniladigan resurslar kiradi. Ushbu aktivlar katta qiymatga ega bo'lgani sababli ularni noto'g'ri baholash, eskirish summasini noto'g'ri hisoblash yoki hujjatlashtirishdagi kamchiliklar korxona moliyaviy hisobotining ishonchliligiga salbiy ta'sir qiladi.

Uzoq muddatli aktivlar auditori - bu korxona balansida aks ettirilgan uzoq muddat foydalaniladigan aktivlarning qonunchilik talablari va buxgalteriya standartlariga muvofiq hisobga olinganligini mustaqil tekshirish jarayonidir. Auditorning asosiy maqsadi moliyaviy hisobotlarda keltirilgan ma'lumotlarning haqqoniyligi va ishonchliligini aniqlashdan iborat. Auditorni tashkil etish jarayoni, avvalo, rejalashtirish bosqichidan boshlanadi. Auditor korxona faoliyati, tarmoq xususiyati, ichki nazorat tizimi va uzoq muddatli aktivlar tarkibini o'rganadi. Shundan so'ng auditor

dasturi ishlab chiqilib, tekshiruv hajmi va usullari belgilanadi. Ushbu bosqichda asosiy tavakkalchilik manbalari aniqlanadi.

Asosiy vositalar auditida binolar, inshootlar, mashina-uskunalar, transport vositalari va boshqa moddiy aktivlarning mavjudligi hamda hisobda to'g'ri aks ettirilishi tekshiriladi. Auditor inventar kartochokalari, qabul-topshirish dalolatnomalari, sotib olish shartnomalari, balans ma'lumotlari va inventarizatsiya natijalarini o'zaro solishtiradi. Shuningdek, asosiy vositalarga hisoblangan amortizatsiya summolari belgilangan me'yorlarga mosligi tahlil qilinadi.

Nomoddiy aktivlar auditida patent, litsenziya, dasturiy ta'minot, savdo belgisi, mualliflik huquqi, gudvill kabi moddiy shaklga ega bo'lmagan aktivlar tekshiriladi. Ushbu aktivlarning auditida eng muhim masala - ularga egalik huquqini tasdiqlovchi hujjatlarning mavjudligi hisoblanadi. Auditor nomoddiy aktivning kelgusida iqtisodiy naf keltirish imkoniyati borligini, uning dastlabki qiymati asosli shakllantirilganligini va amortizatsiyasi to'g'ri hisoblanganligini baholaydi. Ko'p hollarda korxonalarda nomoddiy aktivlarni noto'g'ri tasniflash yoki qiymatini asossiz oshirish holatlari uchraydi.

Kapital qo'yilmalar auditida qurilish-montaj ishlari, rekonstruksiya, modernizatsiya va yangi obyektlarni yaratishga yo'naltirilgan xarajatlar o'rganiladi. Auditor xarajatlarning smeta hujjatlariga mosligi, pudrat shartnomalari mavjudligi va tugallanmagan qurilish obyektlari holatini tekshiradi. Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar auditida aksiyalar, obligatsiyalar, boshqa korxonalarga ulush qo'yilmalar hamda uzoq muddatli qarzlar tekshiriladi. Auditor ushbu investitsiyalarning huquqiy asoslari, daromadlilik darajasi va hisobotlarda to'g'ri aks ettirilganligini aniqlaydi.

Ushbu usullar yordamida auditor yetarli va ishonchli dalillar to'playdi. Korxonalarda uzoq muddatli aktivlar bo'yicha ko'p uchraydigan kamchiliklarga quyidagilar kiradi:

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, uzoq muddatli aktivlar auditi korxona moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar va boshqa uzoq muddatli resurslar korxona iqtisodiy salohiyatining asosiy qismini tashkil etadi. Ularning to'g'ri hisobga olinishi va samarali boshqarilishi korxonaning rentabelligi hamda investitsion jozibadorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi O'RQ-677-son "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 19 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3946- son Qarori
3. Avloqulov A., Qo'ziev I., Tuychiev A., Sherimbetov I., Avazov I. Audit. Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. – 620 b.
4. Nasrullayevna, E. S. (2025). Methodology for organizing classroom instruction in developing acting skills of future folklore performers. *Confrencea*, 9(9), 2-10.
5. Dilbar, U. (2022). A study of modern methods of teaching English. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(2), 258-260.
6. Кенжебаева, Г. М., & Уразбаева, Д. (2017). Возможности технологий запоминания в обучении иностранному языку. In Педагогические знания в системе высшей школы (pp. 61-64).

7. Рахматов, О. О., Рахматов, О., Нуриев, К. К., & Тўхтамишев, С. С. (2019). Мини технологическая линия по безотходной переработке плодов дыни. In вклад университетской аграрной науки в инновационное развитие агропромышленного комплекса (pp. 332-337).
8. Бабажанова, К. И., & Уразбаева, Д. Т. Роль использования загадок в обучении английскому языку. Каракалпакского государственного университета им. Бердаха, 48.
9. Urazbaeva, D. (2020). The importance of improving online readiness skills in teaching English as a foreign language. *East European Scientific Journal*, 7(12 (64)), 28-31.
10. Рахматов, Ф. О., & Нуриев, К. К. (2022). Исследование плодов дыни как объекта технической переработки. Илмий мақолалар тўплами, 330.
11. Ahmedova, N. (2021). O 'zbekistonda estrada san'atining rivojlanish tendensiyalari. *Интернаука*, (3-3), 40-41.
12. Rakhmatov, O., Rakhmatov, F., Kurbanov, E., Rakhmatullaev, R., Kasimov, A., & Musayeva, N. (2023). The methodological foundations of the thermal efficiency in a convective drying unit of the chamber type. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 390, p. 04041). EDP Sciences.
13. Obidov, A., Nuriev, K., Allanazarov, M., Kurbonov, E., & Khudoyberdiev, R. (2021). Parameters of tillage working bodies. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 284, p. 02012). EDP Sciences.
14. Нуриев, К. К., Рахматов, О., Кадирова, Р. С., & Рахматов, О. О. (2015). Биоконверсия органических отходов растительного происхождения в условиях Узбекистана. In *Проблемы рекультивации отходов быта, промышленного и сельскохозяйственного производства* (pp. 468-470).

15. Raxmatov, F. O., Raxmatov, O., Nuriev, K. K., & Nuriev, M. K. (2021, October). Combined dryer with high efficiency for drying high-moist agricultural products. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 868, No. 1, p. 012076). IOP Publishing.